

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД ДО ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ВЕРТОЛЬОТобУДУВАННЯ В УКРАЇНІ

КУПРІЯНОВА В. С.

кандидат економічних наук

МАТЮШЕНКО І. Ю.

кандидат технічних наук

Харків

У «Програмі економічних реформ України на 2010 – 2014 роки» [1] визначено спрямувати вітчизняний науково-технічний потенціал на забезпечення конкретних потреб інноваційного розвитку економіки України й організацію виробництва високо-технологічних товарів і послуг, до яких відноситься й вертольотобудування.

Перспективи створення вітчизняного вертольотобудування на різних етапах новітньої історії України розглядалися як в політичному, так і в економічному контексті [2]. Проблема виробництва вертольотів в Україні відповідає пріоритетам державної політики і була визнана ще у 2001 р., коли уряд затвердив «Державну комплексну програму розвитку авіаційної промисловості України на період до 2010 року» з відповідним розділом щодо вертольотобудування. Як серйозний аргумент на користь можливої реалізації проекту спостерігачі незмінно відзначали, у першу чергу, наявність у країні великого наукового потенціалу і виробничих потужностей.

Орієнтація на такий результат передбачає використання певних засобів, механізмів та інструментарію державного регулювання (ДР) економіки. Аналіз досвіду ДР економічної діяльності розвинених країн показує, що його роль зростає в надзвичайних кризових умовах. Основними цілями ДР є досягнення макроекономічної ефективності, забезпечення стабільного розвитку галузі, підвищення її конкурентоспроможності.

До системи ДР залучаються такі необхідні елементи, як довгострокове прогнозування, програмування та індикативне планування. Саме вони визначають відповідні пріоритети розвитку, можливі джерела інвестування і ресурсного забезпечення, «без державної підтримки, хід і результати соціально-економічних процесів в Україні формуватимуться значною мірою стихійно та під впливом інтересів зовнішнього оточення, саме тому в останні роки розробка та реалізація цільових комплексних програм стала дійовим способом вирішення гострих проблем, що потребують концентрації та цільової орієнтації використаних ресурсів, погодженості дій» [3].

Питаннями програмно-цільового планування та управління, дослідженнями й методичними розробленнями в цій галузі знань займалися такі провідні вчені, як М. Азаров, О. Амоша, В. Геець, Д. Зубаков, М. Кизим,

А. Кисельников, В. Кондратьєв, Б. Мільнер, Б. Райзберг, О. Тищенко, Ф. Ярошенко та інші автори.

Авторами було поставлено за мету теоретичне узагальнення державної підтримки розвитку виробництва вертольотів в Україні з використанням програмно-цільового методу управління.

Проблема розвитку вітчизняного вертольотобудування не може бути розв'язана в рамках Державної програми економічного і соціального розвитку, програм розвитку промислових галузей або регіонів, раніше прийнятих програм, тому, що в цих програмах не передбачене і не забезпечене належне фінансування.

Для вирішення проблеми створення виробництва вертольотів в Україні вбачається за доцільне прийняти рішення про розробку проекту державної цільової науково-технічної програми розвитку вертольотобудування в Україні, установити державних замовників, організувати виконання завдань програми, забезпечити контролювання за її виконанням, використовуючи програмно-цільовий метод.

Особливістю програмно-цільового методу є «пошук ефективних, економічних варіантів проблемних рішень у процесі взаємного узгодження цілей, програмних заходів і ресурсів». Існують такі принципи програмно-цільового методу: цілеспрямованість; облік взаємозв'язків і взаємодій; ресурсозабезпеченість; системний підхід [4].

Технологія програмно-цільового управління надає змогу вирішити такі завдання: мотивацію та необхідність вирішення проблем економічної та соціальної сфер; фіксацію вихідного стану існуючої проблеми; формулювання та обґрунтування системної сукупності структурованих, ранжируваних за масштабом, вагомістю цілей та їх завдань; формулювання комплексу альтернативних заходів, взаємне ув'язування з виконавцями; вибір можливих стратегій програм щодо вирішення існуючої проблеми; визначення джерел фінансових та матеріально-технічних ресурсів; створення та впровадження в дію організаційно-економічних механізмів управління реалізацією програмних заходів, контроль за виконанням, регулювання та координацію [4, 5].

Потрібно зазначити, що специфіка програмно-цільового методу полягає в обов'язковому розділі системи цілереалізуючих дій на функціональні, які характеризують зміст запланованих заходів, та адресні, які визначають виконавців заходів.

Проведення об'єктивної оцінки ефективності використання ресурсів є наступною притаманною рисою програмно-цільового методу, за якою потреби в ресурсах визначають, а ресурси виділяють відповідно до цілереалізуючих заходів, згідно з цілями програми [3 – 5].

Автори вважають за необхідне зазначити, що «ефективність програмно-цільового методу управління досягається лише за умови суворого дотримання принципів методу» [4].

Визначення «державної цільової програми», відповідно до Закону України «Про державні цільові програми» – це «комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням» [6].

Згідно із зазначеним законом цільову програму розробляють за таких умов: існування проблеми; «відповідність мети пріоритетним напрямам державної політики»; необхідність «забезпечення міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків»; наявність ресурсного забезпечення виконання програми.

Останнім часом в економічній літературі триває дискусія щодо визначення ролі держави в розвитку промислових галузей в Україні. Деякі економісти наполягають на методичних підходах, за яких у сучасних економічних умовах слід широко використовувати тільки переваги ринкової теорії управління, що ґрунтується на принципах лібералізму. Дослідженнями підтверджено [7], що в умовах ринкової економіки пріоритетне значення належить надавати ДР високотехнологічних галузей, в тому числі вертольотобудуванню, його оптималь-

не поєднання з ринковими регуляторами зможе забезпечити найбільш вагомий результат. На рис. 1 наведено схему державного регулювання розвитку вітчизняного вертольотобудування [7].

Використовуючи міжнародний досвід, зокрема досвід РФ, з посиланнями на основні положення закону «О государственном регулировании развития авиации» [8], автори вважають доцільним визначитися з такими базовими поняттями стосовно «державного регулювання вертольотобудування», а саме: ДР розвитку вертольотобудування як «системи економічного й правового регулювання розвитку виробництва вертольотів, державної підтримки та захисту вітчизняних розробників, продуцентів, експлуатантів, власників вертольотної техніки, а також суб'єктів інфраструктури».

Аналіз теорії програмно-цільового методу дозволить встановити доцільність його використання під час формування програм державної підтримки розвитку вертольотобудування в Україні. Підсумовуючи теоретичне підґрунтя програмно-цільового методу, цільову програму державної підтримки розвитку вертольотобудування можна охарактеризувати як «ув'язаний за ресурсами, термінами виконання та фінансування, виконавцями комплексу погоджених за змістом заходів» цілеспрямованих на вирішення проблем вертольотобудування.

Ураховуючи вищезазначене та використовуючи технологію програмно-цільового програмування, посилюючись на Закон України «Про державні цільові програми» [6], який наводить детальну структуру та зміст цільової програми, а також «Порядок розроблення та

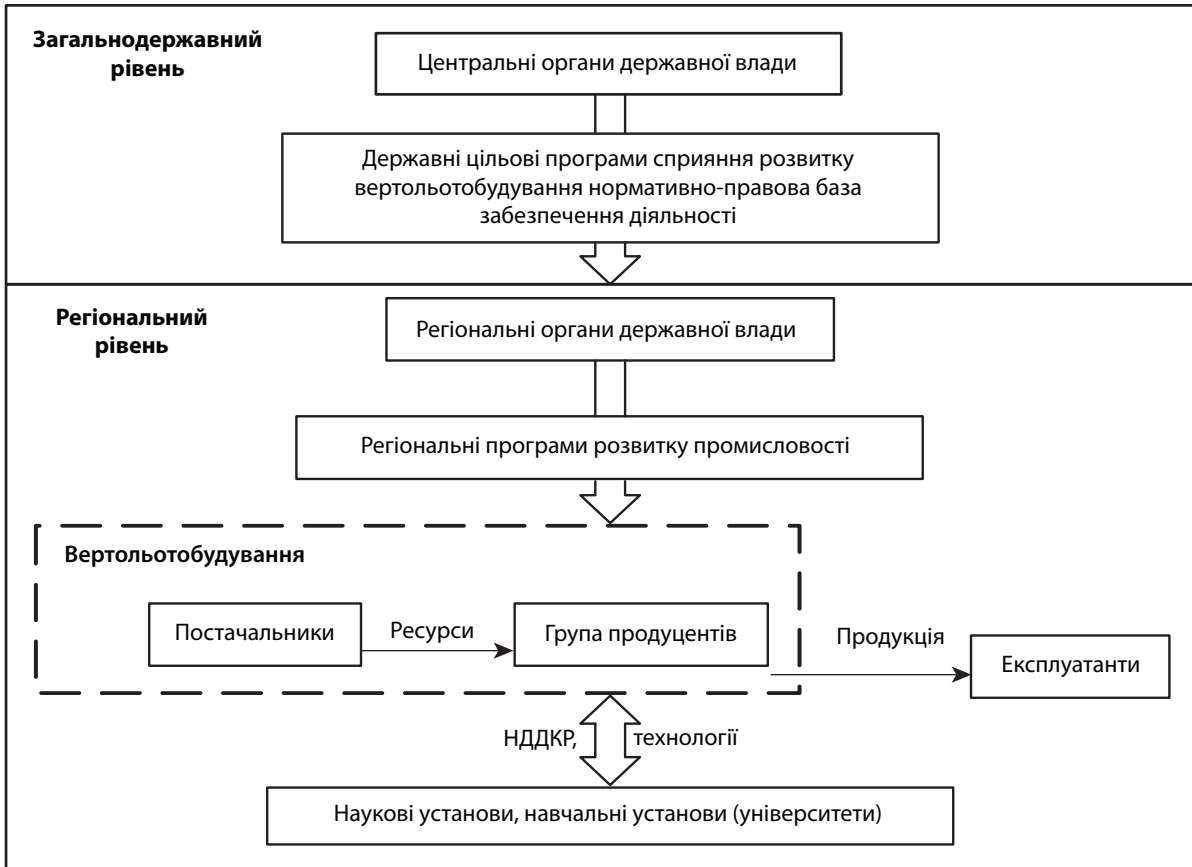

Рис. 1. Схема державного регулювання розвитку вертольотобудування в Україні

виконання державних цільових програм» [9] та враховуючи зарубіжний досвід РФ (Федеральна цільова програма «Развитие гражданской авиационной техники России на 2002 – 2010 годы и на период до 2015 года» [10]), автори пропонують за необхідне зазначити, що основними вимогами до змісту цільової програми є наступні [5, 6]: визначення проблем вертольобудування, ранжирування їх за вагомістю, аналіз причин виникнення; визначення мети програми, обґрунтування вибору цілей та завдань програми, які повинні вирішити проблеми вітчизняного вертольобудування; обґрунтування складу заходів підтримки, планування термінів їх виконання, оцінки передбачуваних результатів, встановлення виконувачів; «планування обсягів ресурсного забезпечення програми за джерелами й обґрунтування його реалістичності»; аналіз ефективності реалізації програми, прогнозування передбачуваних результатів програми; «розподіл відповідальності за реалізацію програми та її частин, побудови механізмів контролю, аналіз тривання робіт за програмою, а також прийняття рішень з коректування програми у разі необхідності».

Спираючись на основні засади програмно-цільового підходу для розроблення цільової програми, автори вважають доцільним скористатися наступною організаційною схемою порядку реалізації цільової програми підтримки вертольобудування в Україні яку наведено на рис. 2 [7].

Щодо структури програми, то вона повинна відповідати схемі порядку реалізації цільової програми підтримки вертольобудування в Україні та визначити: логічну послідовність процедур формування програми й системи управління її реалізацією; методи здійснення; критерії оцінки результатів.

Після встановлення проблем розвитку вертольобудування реалізують стратегічне планування, яке неодмінно повинно враховувати принципи програмно-цільового методу. У ході цього етапу виконання повинен бути сформульований «комплекс цілей, завдань і заходів, що утворюють загальну мету програми» і будують підґрунтя для формування заходів підтримки розвитку виробництва вертольотної техніки [9].

У наслідку виконання етапу стратегічного планування зобов'язані бути визначені «цільові орієнтири програми», а саме: «початковий варіант цілей програми», пріоритетні напрямки підтримки» вертольобудування, а також заходи сприяння за цими напрямками, умови розподілу ресурсів [4].

Метою програми є зміни в структурі, потенціалі й результативності вертольобудування в Україні, очікувані в наслідку виконання запланованих заходів його підтримки. Щодо стрижневих вимог при визначенні цілей програми то вони зобов'язані бути відповідні проблемам, на які зорієнтовано програму, подані у вигляді «очікуваних змін тих параметрів структури, потенціалу

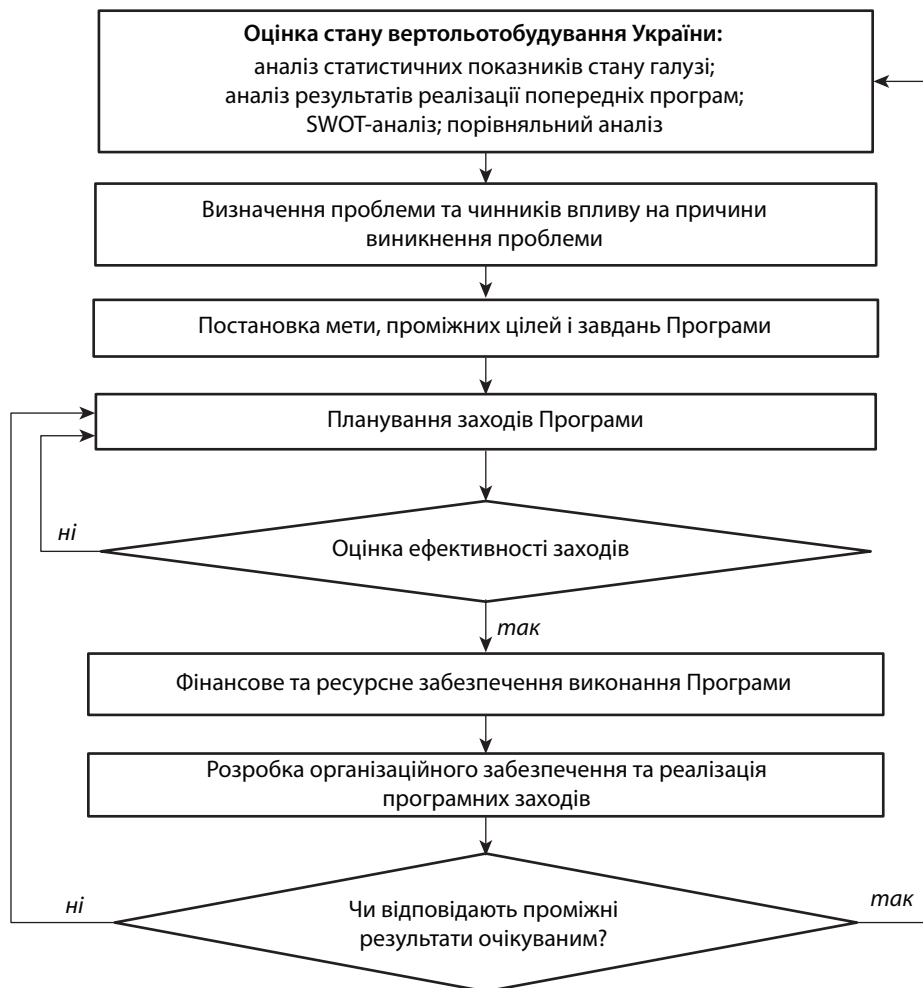

Рис. 2. Схема порядку реалізації цільової програми підтримки вертольотобудування в Україні

й результативності», які на «стадії стратегічного планування було обрано як цільові орієнтири контролювані і реалістичні [4, 9].

Заходи з реалізації програми державної підтримки розвитку вертольобудування, встановлюються зважаючи на ресурсні можливості та обмеження і згідно з технологією програмно-цільового управління повинні бути «скоординовані, зорієнтовані в часі, взаємопов'язані та прив'язані до конкретних виконавців, обсягів і термінів фінансування» [5]. Планування заходів програми підтримки є головним під час розроблювання програми. «Очікувані результати виконання цільової програми мають бути обґрунтовані та представлені в якісній та кількісних формах» [4].

Введення у дію цільової програми державної підтримки розвитку вітчизняного вертольобудування даватиме наслідки, за умови якщо вона буде «повною мірою забезпечена ресурсами, насамперед фінансовими. Визначення потреб у ресурсах і джерел їхнього одержання – одна з першорядних сторін розробки програми державної підтримки». Головним джерелом фінансування цільової програми мають бути цільові бюджетні кошти [3].

Експерти оцінюють витрачання на створення виробництва вертольотів в Україні на рівні 100 – 200 млн дол. [2]. Для порівняння, цільова програма «Развитие гражданской авиационной техники России на 2002 – 2010 годы и на период до 2015 года» передбачає виробити за цей період 2200 вертольотів, при цьому на фінансування програми виділяють 6000 млн дол., з яких на долю вертольобудування може припадати близько 2700 млн дол. [10].

Також необхідно зазначити, що під час розроблення програми повинна бути детально пророблено систему контролю за її виконанням.

ВИСНОВКИ

Таким чином, результати проведеного дослідження підтвердили, що створення виробництва вертольотної техніки в Україні має державну значущість, тому розробка цільової програми підтримки розвитку вертольобудування сприятиме: подоланню кризових явищ у вітчизняному авіабудуванні та суміжних галузях; дозволить задовольнити потреби держави та приватних структур у вертолітній техніці; підвищенню експортного потенціалу України; розширенню взаємодії держави і приватного бізнесу та створенню умов для залучення приватного капіталу для інвестування розвитку галузі; створенню нових робочих місць; розвитку високотехнологічного сектора національної економіки та підвищенню її конкурентоспроможності в цілому. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. «Програма економічних реформ України на 2010 – 2014 роки». Комітет з економічних реформ при Президентові України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/signal/0004100.pdf>
2. «Правительство будет развивать вертолетострое-ние». Правительственный портал. [Электронный ресурс] –

Режим доступа: http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=243775973&cat

3. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі / М. Я. Азаров, Ф. О. Ярошенко, О. І. Амоша (кер. авт. кол.). – Т. 4. – К. : НДФІ, 2004. – 368 с.

4. Мильнер Б. З. Организация программно-целевого управления / Б. З. Мильнер. – М. : Наука, 1980. – 370 с.

5. Кисельников А. А. Моделирование структуры и процесса реализации комплексных региональных программ / А. А. Кисельников. – Новосибирск : Наука, 1984. – 176 с.

6. Закон України «Про державні цільові програми» №1621-IV від 18.03.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

7. Купріянова В. С. Механізм підтримки розвитку авіаційної промисловості у державних цільових програмах: Дис... канд. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». – Х., 2010. – 184 с.

8. Федеральный Закон РФ «О государственном регулировании развития авиации» №10-ФЗ от 8 января 1988 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mintrans.ru>

9. Постанова КМУ «Про порядок розроблення та виконання державних цільових програм» від 31.01.2007 р. № 106 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

10. Федеральная целевая программа «Развитие гражданской авиационной техники России на 2002 – 2010 годы и на период до 2015 года» (утв. Постановлением Правительства РФ от 15.10.2001 г. №728) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.minprom.gov.ru>